

Hayekyen Kendiliğinden Doğan Düzen ve Uluslararası Güç Dengesi*

Edwin van de Haar**

Çeviren: Atilla Yayla

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 89, Kış 2018, ss. 131-151.

Düşünce kuruluşlarının ve az sayıdaki bilim insanının çoğu zaman belli bir ülkenin dış politikası üzerine çalışmalarına rağmen, uluslararası ilişkiler nadiren ihtimamlı klasik liberal söylemde bir konu teşkil eder. Geçmiş bir asırda veya ona yakın bir sürede, klasik liberaller, çoğu zaman açıklamalarını serbest ticaret ve küreselleşme bir artarsa dünyanın daha ahenkli ve barışçıl bir yer olacağı düsturuyla sınırlayarak, bu konu hakkında ziyadesiyle kendinden memnun oldu. Bu pozisyonun fazla pratik değeri olup olmadığından ciddi kuşku duyulabilir, fakat o kesinlikle artık genel prensiplerin bir ifadesi olarak yetmemekte. Küresel olaylar insanların hayatları üzerinde gittikçe artan bir etkiye sahip, ki bu klasik liberallerin uluslararası ilişkiler hakkında kapsayıcı görüşler geliştirmesini gerektirmekte. Şanslıyız ki, David Hume ve Adam Smith'den itibaren büyük klasik-liberal öncülerin birçoğu bu mesele hakkında sofistike fikirler geliştirdi. Bu eski fikirler, belki de iktisatçıları klasik liberal konumdaki (örneğin, Smith, Ludwig von Mises ve F. A. Hayek'in eserlerindeki) ekonomik fikirler, felsefecileri Hume'un fikirleri ve siyaset teorisyenlerini klasik-liberal düşüncenin iç tarafı üzerinde odaklanmaya yönlendiren akademik uzmanlaşma yüzünden unutuldu veya ihmâl edildi. Bunun bir sonucu, klasik liberal düşüncenin, akademik uluslararası ilişkilerde, bu konuda ortaya konan klasik-liberal fikirlerin cari tartışmalar açısından hâlâ değere sahip olmasına rağmen, büyük ölçüde yok olmasıdır.

* Hayekian Spontaneous Order and the International Balance of Power, *The Independent Review*, V, 16, n. 1, Summer 2011, ss. 101-118

** Uluslararası siyaset teorisinde liberal gelenek üzerinde uzmanlaşan bir öğretim üyesidir. Son olarak Hollanda'da Leiden University'de ve Filipinler'de Ateneo de Manila University'de ders verdi

Uluslararası ilişkilerde “standart” bir klasik-liberal görüşün eksik olmasının bir diğer sonucu dünya siyaseti hakkındaki yanlış fikirlerin, eğer yüzyıllardır değilse, on yıllardır etrafta dolaşmaya devam etmesidir. Bu makalede 19. Yüzyıl liberal düşünce mirasının bir kısmı üzerinde odaklanmaktayım. Richard Cobden’den (1878, 1-21) sonrasına uluslararası ilişkilerin bir unsuru olan, savaşın ve tahribatın ana sebebi olarak görülen, devletler arasında güç dengesi klasik liberaller arasında özellikle kötü bir şöhrete sahip oldu. İşaret ettiğim üzere, bu görüş, inkâr edilemeyecek şekilde, bir miktar doğruyu ihtiva etmektedir. Ancak, güç dengesinin pozitif etkileri, özellikle onun uluslararası düzeni stabilize etme ve dolayısıyla savaşı ve sefaleti önleme kapasitesi tamamen görmezden gelindi. Uluslararası düzen olmaksızın, bireysel özgürlük imkânsızdır. Sırf bu gerçek klasik liberallerin uluslararası güç dengesine geçmiş bir buçuk asırda yaptıklarından daha fazla dikkat etmelerini gerektirmektedir.

Bu kusur, Fricdrich Hayek’in ve onun Hume ve Smith gibi entelektüel atalarının düşüncelerini tetkik edince, daha tuhaf görünmektedir. Hayekyen düşüncedeki bir temel unsur, kendiliğinden doğan düzen fikridir, ki bu fikre göre düzen niyetlenilmeden doğar. Uluslararası güç dengesinin Hayekyen kendiliğinden doğan düzenin tüm özelliklerine sahip olduğunu iddia etmekteyim. Hayek’in fikirleri ile güç dengesi arasındaki bu bağ görüldüğünden daha az şaşırtıcıdır, çünkü Hume, Smith, Mises ve Hayek gibi filozoflar uluslararası ilişkilere dair görüşlerinde gayet güç yönelimliydi. Bu yüzden, bu makalede, klasik liberalleri, belki de onların uluslararası ilişkiler hakkındaki fikirlerinin genel olarak değerlendirilmesinin bir parçası olarak, uluslararası güç dengesini yeniden değerlendirmeye davet ediyorum.

Hayekyen Kendiliğinden Doğan Düzen

Düzen her toplumun bir ön şartıdır. Düzen olmazsa, insanlar beka için günlük mücadeleye girer. Son on yıllar boyunca Somali’deki ve Kongo’nun Kuzeybatı bölgesindeki şartlar bunun örnekleri olabilir. Böyle bir durumda biraz düzen mevcut olabilmekle beraber, bu düzen kesinlikle liberal düzen değildir; çünkü onda hayat, hürriyet ve mülkiyet daimî tehdit altında kalır. Dolayısıyla düzenin kaynağı ve muhafazası soruları liberal düşüncede merkezî öneme sahiptir. Onsekizinci Yüzyıl’ın klasik liberal kurucu babaları, sadece bir önceki asrın kanlı savaşları hatıralarında taze kaldığı için, bu meselelerin gayet farkındaydı. Bu yüzden, daimî (uzun ömürlü) soru hem iç hem uluslararası düzenin nasıl elde edilebileceğidir.

Klasik liberalizmin en belirleyici özelliklerinden biri, onun kendiliğinden doğan düzene inancıdır. Bu fikrin kökleri, Bernard Mandeville'in *The Fable of Bees*'i ve ([1714] 1988) onun "özel günahlar kamusal faydalar"ı, Adam Smith'in *Wealth of Nations* ([1776] 1981) ve "görünmez el"i ve Adam Ferguson'un *Essay on the History of Civil Society* ([1767] 1995) ve "insan davranışının sonucu fakat insan dizaynının sonucu değil" biçimindeki düzen kavramı gibi bir dizi klasik metne kadar takip edilebilir. Bu fikir İskoç Aydınlanmasından Edmund Burke, Jean-Baptiste Say, David Ricardo, James Mill ve John Stuart Mill, Charles Darwin, Herbert Spencer ve şüphesiz Avusturya İktisat Okulu'nun düşüncelerine doğru yolunu buldu (Hamowy 1987; C. Smith 2006, 1-7) ve Hayek kendisinin düzen tartışmalarında bu düşüncelerin birçoğunu zikretti (Petsoulas 2001, 6) .

Hayek bu mesele üzerinde çalışmaya kısmen kendisinin sosyalizm ve kolektivizme karşı toplu mücadelesi tarafından teşvik edilmişti. Bu onun yaygın devlet merkezileşmesinin modern toplumların işlemlerini mümkün kılmak için gerekli olmadığını gösterme çabasında merkezî öneme sahipti. Hayek'e göre, beşerî işbirliği rasyonel planlama olmaksızın mümkündür (Boykin 2010) Hayek hukuk felsefesi üzerine eserleri çerçevesinde thesis -bir egemenin veya bir eliten dar çıkarları tarafından sürüklenen yukardan aşağı kanun yapma veya yasama faaliyeti gerçekleştirme- ile nomos -veya beşerî karşılıklı etkileşimden kendiliğinden doğan özgürlük hukuku- arasında ayırım yaptı (Skoble 2006). Thesis maksatlı dizaynı ve planlamayı temsil eder, nomos hiçbir bireyin niyet etmediği faydalı sonuçlar ortaya çıkartan kendiliğinden doğan güçleri temsil eder. Daha geniş fakat aynı çizgiyi izleyen bir temelde, tercih Kartezyen rasyonalizm ile "doğal özgürlüğü" hedefleyen (İskoç) ahlâk felsefesi arasındadır. Kartezyen rasyonalizm planlamayı ve devlet zorlamasını; İskoç ahlâk felsefesi bireysel özgürlüğü ve bireysel davranışın dizayn edilmemiş sonuçlarını kapsar.

Hayek'e göre, kendiliğinden doğan düzen ve onun kurumları daha az etkin alternatiflerin tasfiye edilmesi (eliminasyonu) evrimsel sürecin ürünleridir. Bu yüzden, kendiliğinden doğan düzen menfaatlerin bir harmonisi üzerine dayanmakta değildir. Bu, onun yerine, bireylerin, görünmeyen haricî sonuçlara fazla ilgi göstermeksizin, kendi menfaatlerini takip etmelerinin neticesidir, bu sonuçların sonunda müspet olabilecek olmasına rağmen. Hayek, Avusturya Okulu'nun kurucusu Carl Menger'e atıf yaparak belirtir ki, "sosyal kurumlar belli bir biçimde gelişti, çünkü, o sosyal kurumların temin ettiği, parçaların davranışlarının koordinasyonu, rekabet ettikleri ve tasfiye ettikleri (yerini aldıkları) alternatif kurumlardan daha etkili olduğunu ispatladı" (1967, 96-101). Dikkat edin, bu düşüncelerin hiçbiri, savaş, güç dengesi, dip-

loması ve uluslararası hukuk gibi kurumları kapsayan uluslararası ilişkilere başvurmayı dışlamaz (Bull 1995).

Bu uygulanabilirlik düzen ve denge arasındaki ilişkiler dikkate alındığında daha aşikâr hâle gelir. Kendiliğinden doğan düzenin özü, çoğu zaman terimi icat ettiği söylenen Michael Polanyi'nin kelimeleriyle, şudur: "Hiçbir sınırlama (constraint) bireysel parçalara özgül olarak uygulanmaz." Düzen parçaların içinden, dâhilî güçlerden gelir ve "sonuç olarak ortaya çıkan düzen tüm dâhilî ve haricî güçler arasındaki dengeyi temsil eder. "Toplumda, kendiliğinden doğan düzen "insanlara, birbirleriyle, kendi inisiyatiflerine bağlı olarak, yalnızca onların hepsine aynı şekilde uygulanan kanunlara tâbi olacak şekilde, etkileşime girmelerine müsaade ederek" kazanılabilir" (1998, 189-95).

Hayek kendisinin -para, dil, piyasalar ve komüniteler gibi - sosyal kurumların "doğal olarak" geliştiği ve niyetlenmemiş sonuçlar olduğu iddiasında Menger'i takip etti. Sonuç olarak, bu kurumlar doğa bilimlerinin metodlarıyla anlaşılabilir; sosyal teorisyenlerin kendi aletlerini ve metodlarını geliştirmeye ihtiyaçları vardır (Boettke 1990). Hayek, bu çerçevede bir enformasyon boşluğunun varlığına da işaret eder. Hiç kimse yeterli bilgi elde edemez ve sosyal düzene giren tüm ilgili gerçekleri bilinçli biçimde hesaba katamaz. Bilginin parçalılığı her bireyin herkes tarafından sahip olunan bilginin yalnızca küçük bir parçasına sahip olabileceği ve yüzden her bireyin toplumun işleyişinin dayandığı olguların (facts) çoğundan habersiz olacağı anlamına gelir (Hayek 1998, 1: 13-14). Bu durum (condition) Hayek'in bir merkezî devletin ekonomik planlamasına ve "rasyonel kuruculuğuna" karşı ana tezlerinden birine dâhil olur. Şüphesiz, bunun yalnızca iç siyasî durumda geçerli olması için bir sebep yoktur.

İnsan davranışını idare eden kurallar zaman içinde evrildi. Bu kurallar çoğu insan tarafından ifade edilmiş (dile getirilmiş) biçimde olmadan takip edildiler ve onlara riayet edilmesi belli, kesin olarak müspet değer verilen sonuçlar hâsıl ettiği için genel olarak kabul edildiler. Ancak, bu kurallar bireyler bu sonuçları akılda tuttukları için izlenmediler (Hayek 1998, 1: 19). Dağınık bilgi şartları altında bir deneme ve yanılma keşif sürecinin sonucu olarak doğdular. Bu kurallar, insanların kendi özgül bilgilerini, sosyal kontrol olmaksızın, en iyi şekilde kullanmalarına müsaade ederek, bir koordinasyon probleminin çözümüne hizmet ettiler. Bu yüzden, düzen dinamik; daimî gelişmeye açık bir süreçti (Bianchi 1994).

Hayek evrimi ve kendiliğinden doğan düzeni çok sayıda insandan müteşekkil karmaşık toplumları hayatta kalmaya muktedir kılan "ikiz fikirler" olarak kabul eder (Caldwell 2004, 352-61). Hayek, thesis ve nomos te-

rimleri yanında, kozmos (inkışaf eden düzen) ve taxis (bir sunî/yapma düzen) arasındaki klasik Yunan ayrımını da tezlerini anlatmak için kullanır. Kozmos bir kimsenin hükmedebileceğinden çok daha fazla derecede karmaşıklığa sahip olabilir. Kozmos genellikle soyut ilişkilerin yapısının, teşkil edici unsurlar değiştiği zaman bile sabit kalması anlamında gözlemlenebilir olmayan soyut ilişkilere dayanır. Bu düzenin, yapma olmadığı için, insanların hedeflerinin kazanılması için onun önemini farkında ve bu yüzden onun korunmasının peşinde olmuş olabilmesine rağmen, meşru olarak belli bir amaca sahip olduğu söylenemez. Kendiliğinden doğan düzenler mecburen karmaşık değildir, fakat Hayek çok karmaşık bir düzenin yalnızca kendiliğinden elde edilebileceğini ileri sürer. Bu yüzden, insanlar bu düzen üzerinde daha az kontrole sahiptir, çünkü hiç kimse bu düzenin istihdam ettiği ilgili bilginin tümüne sahip değildir. Aynı sonuç (conclusion) kozmosdaki unsurlar arasındaki ilişkileri yöneten davranış kuralları için de geçerlidir. İnsanlar onları (kuralları) kelimelerle ifade etme anlamında bu kuralların farkında olabilir veya olmayabilirler, çünkü kurallar insan tabiatının kolayca anlanamayacak (kavranamayacak) belli özelliklerinden çıkar. Hayek sosyal teorinin ve sosyal siyasanın merkezî sorununun bu kuralların özelliklerinin neler olduğunu bulmak olduğunu ifade etmektedir. Hayek sık sık devlet müdahalelerinin kendiliğinden doğan düzeni oluşturan unsurlar arasındaki dengeyi tahrip ettiğini ifade etmektedir. Hayek, Polanyi gibi kendiliğinden doğan düzenin onu oluşturan parçalar arasında bir dengeyle alâkalı olduğunu vurgular (1998: 35-51).

Şimdiye kadar Hayek'in kendiliğinden doğan düzen fikrinin ana unsurlarını belirttim: Dinamikler, niyetlenmemiş sonuçlar, denge, dağınık bilgi, adaptasyon ve evrim. Bu görüş statükoyu muhafaza etmeyle, planlamayla, merkezîleşmeyle ve kuruculukla keskin biçimde çelişir (Kukathas 2006). Kendiliğinden doğan niyetlenmemiş sonuç karmaşık sosyal düzenlerin organizasyonu için (açısından) her alternatiften çok üstündür çünkü o en geniş derecede bireysel özgürlüğe müsaade eder. O aynı zamanda uluslararası güç dengesiyle birçok ortak özelliğe sahiptir.

Uluslararası Güç Dengesi

Hayek kendisinin kendiliğinden doğan düzen fikrini dünya siyasetine, uluslararası güç dengesinin böyle bir tecrübe için mükemmel bir namzet olacak olmasına rağmen, asla uygulamadı. Pazar ve toplumsal âdetler gibi, kendiliğinden doğan düzenin diğer biçimlerine benzer şekilde, güç dengesi, belli bir düzenin, bu durumda uluslararası siyasette, soyut bir yorumudur. Güç terimi bu bağlamda iki anlamda kullanılır: Bir ülke veya bir devlet için eş anlamlı

(synonym) olarak veya askerî potansiyel, coğrafya, nüfus, ekonomik güç ve diplomatik kapasitede farkların bir ifadesi olarak (Wight 1995, 168). Bu kısmında güç dengesi kavramını ele alıyorum ve onu Hayekyen kendiliğinden doğan düzenin özellikleriyle kıyaslıyorum.

Güç dengesinin birçok tanımı kullanımında, fakat uluslararası hukuk yazarı Emerich de Vattel'in (1714-67) yaptığı tanım hâlâ öğreticidir. De Vattel güç dengesini "Hiçbir gücün ağır basar ve diğerleri için kanun koyar pozisyonda olmadığı bir ilişkiler durumu" olarak tanımladı (zikredildiği yer Bull 1995, 97). Güç dengesi bir hukukî ilke değildir fakat bir uluslararası siyasa ilkesidir (Wight 1991, 167). Geçmişten şimdiye uzunca bir dönem güç dengesi dış politika analistleri ve uygulayıcıları arasında olduğu kadar akademik uluslararası ilişkiler çalışmalarında da en etkili fikirlerden biri oldu (örnekler Haas 1953, Morgenthau 1960 ve Jervis 1992'yi kapsar). Şüphesiz, bu fikir dünya tarihinin güç dengesi tarihiyle eşitlenebileceğini ve sınırlanabileceğini ima etmez (gerektirmez). Dünyanın farklı parçalarında uzun dönemler için egemenler şehir-devletleri, etnik gruplar, uluslar ve ülkeler gibi zamanın ana uluslararası aktörleri arasındaki (bölgesel) ilişkilere hükmetmeye muktedir olmuştur (Haslam 2002, 89-127; Kaufmann, Little ve Wohlforth 2007, 1-21, 228-46). Ancak, James Mayall'ın işaret ettiği üzere, 17. Yüzyıl'dan sonrasında farklı kılıflardaki güç dengesi devletler uluslararası toplumunun gelişmesinde hayati bir rol oynadı (2000, 11-12; keza bkz. Osiander 2001 ve Sofka 2001). Bu sonuç (mütalaa), 19. Asır Avrupa büyük-güç "uyumu" (concert) ve 20. Yüzyıl global Soğuk Savaş'ın ana örnekleri olarak, geçmiş iki asır için kesinlikle doğrudur.

Bu kavramın ehemmiyeti niçin bazı uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin, güç dengesinin, modern uluslararası durumun dayanıklılığını izah etmek için gerekli unsurların hepsini sunarak, dünya siyasetini açıklamak için açık ara en iyi teorik cihaz olduğunu iddia ettiğini açıklamaya yardım eder. Bu teorisyenler devletlerin daima daha güçlü bir devlet tarafından dominasyonu önlemeye çalıştığını çünkü egemenin (hegemon) onların güvenliğini tehdit ettiğini ileri sürerler. Aynı korku tarafından motive edilmiş, diğer bir devletler grubunu karşılamak için oluşturulmuş bir uluslararası ittifak da uluslararası ilişkilerde yaygındır. Richard Little bu fikri bir muhasım (adversarial) güç dengesi olarak adlandırır ve onu büyük güçlerin liderleri tarafından benimsenen bir fikre dayanan dost (associational) güç dengesiyle zıtlıştırır. Dar maddi menfaatlere sahip olmanın ötesinde, böyle bir ittifaktaki devletler toplumunda düzeni muhafaza etmek için bir kolektif sorumluluğa sahip olarak görülür ve güç dengesi bu uluslararası düzenin ana temellerinden

biridir (2007, 1-5, 10-13). Bu aynı zamanda bir dizi klasik liberal düşünürün burada daha sonra ele alınacak faik (predominant) görüşüdür.

Hedley Bull'a (1995) göre güç dengesinin muhafazası üç fonksiyonu yerine getirir:

- Bir bütün olarak tüm uluslararası sistemde bir genel güç dengesinin varlığı sistemin fetihle bir üniversal imparatorluğa dönüştürülmesini önlemeye hizmet etti.
- Lokal güç dengelerinin varlığı belli alanlarda devletlerin bağımsızlığını lokal olarak üstün (baskın) bir güç tarafından emilmekten (absorbition) veya hükümlük altına alınmaktan korudu.
- Hem genel hem lokal güç dengeleri, var oldukları yerlerde, uluslararası düzenin dayandığı (diplomasi, savaş, uluslararası hukuk, büyük güç yönetimi) kurumların işlemeye muktedir olduğu şartları (durumları-conditions) temin etti.

Şüphesiz, Bull'ın işaret ettiği üzere, birçok kimse güç dengesinin müspet etkilerinin olabileceği fikrine itiraz eder. Uzun bir süre boyunca güç dengesi savaşın ana kaynağı ve küçük devletlerin yaşamasına ve çıkarlarına aykırı ve uluslararası hukukun tanınmaması (disregarding) olarak görüldü. Hiç şüphesiz bu korkular gayet haklıydı. Güç dengesi her zaman barışla sonuçlanmadı çünkü onun ana fonksiyonu düzenin muhafazasıdır. Bir vakia olarak, uluslar bazen savaşın belli bir gücün egemen olmasını engellemek için yapılması gerektiğine inandı. Ancak, güç dengesi küçük devletleri koruyarak, aynı zamanda bir ana savaş önleme mekanizması oldu ve genellikle uluslararası legal anlaşmaları destekledi (Bull 1995, 97-105).

Bütün bu farklı durumlarda dengenin gelişmesinin bir ana sebebi, uluslararası ilişkilerde "güvenlik dilemması" adı verilen, temel problemdir. Bu dilemma daima istikrarlı bir uluslararası düzenin, böyle bir düzen aynı zamanda toplumun gelişmesi için bir şart olmasına rağmen, varlığına güvenilemeyeceği ferasetine (öngörüsüne) dayanır. Britanyalı tarihçi Herbert Butterfield'in ifadeleriyle, "[U]luslararası düzen tabiat tarafından ihsan edilen bir şey değildir, fakat rafine düşünce, dikkatli (ihtimamlı) tertip ve ince (ayrıntılı) hüner meselesidir. En iyisinden, o istikrarsız bir şeydir ve soyut görünmesine rağmen, insanların ülkelerine gösterdiği sadakatin ve yalnızca uluslararası düzenin onları takip etmeye muktedir kıldığı özel davalara daimî dikkatin aynısını gerektirir" (1966,147). Aynı zamanda, dünya siyaseti "insan ilişkilerinde belirsizliğin varoluşsal şartı (durum-condition)" olan köklü bir güvenlik dilemması sunar (yaratır) (Booth ve Wheeler 2008,1). Devletler, yaşamak isterlerse, kendi güvenliklerini, nihaî safhada askerî araçlarla, sağ-

lamalıdır. Dilemma şudur: Bu araçları oluşturan silahlar, öz savunma için hayatî olmalarına rağmen, potansiyel olarak veya fiilen diğerlerine zarar verecek tehditler olarak görülürler. A devletinin B devletine zarar vermek gibi bir niyeti hiç olmamasına rağmen, B devletinin liderleri bunun böyle olduğuna emin olamazlar. Bu problem uluslararası ilişkilerde psikolojik faktörlerin önemini gösterir. Devlet liderleri öbür devletin liderlerinin (karar vericilerinin) güdülerini ve niyetlerini anlamak için, onların “zihnini okumak” zorundadırlar. Yüksek riskler (stakes), potansiyel olarak devletin tam da bekası riski veri alındığında, karar vericileri ihtiyat bakımından hata yapmaya meyleder. Kendilerinin diğerlerinin güdüleriyle ilgili yorumlarının doğru olduğundan emin olamazlar ve yorumlarının ışığında en iyi cevabı bulmak mecburiyetindedirler (Booth ve Wheeler 2008,1-18). Doğal bir cevap, diğer ülkelerin veya ülke gruplarının hâkimiyetini önlemek (dengelemek) (counterbalance) için ittifaklar oluşturmaktır.

Bu güvenlik dilemması, ayrılık için sonsuz imkânların, sıkı tecritçi (isolationist) siyasaların ve mevcut dünyanın egemen devletler tarafından domine edilmesini aşmanın başka yollarının bulunduğu bir durum olan devletsiz bir dünyayı tercih eden liberteryenler ve diğer düşünürler için de temeldir (mühimdir) (Bkz. meselâ Nozick 1974; Rothbard 1996, 263-94, 2000, 115-32, 2002, 189-97; Carpenter 2002, Eland 2002; Denson 2003a, XV-XVI, 2003 b; Ebeling ve Hornberger 2003; Hoppe 2003; Rockwell 2003; Higgs 2004, 250-51; Paul 2007). Bu yazarlar tarafından ileri sürülen farklı teklifleri ve tezleri geniş şekilde tartışmak bu makalenin amacının ötesinde olmasına rağmen, açıktır ki, liberteryenlerin ve diğerlerinin güvenlik dilemmasını nazarı dikkate alması gerekir; bir izolasyonist devlet, amaçları (niyetleri) tamamen barışçıl olsa da, yine de bir tehdit olarak görülebilir ve mevcut devletleri daha küçük birimlere parçalamak uluslararası ilişkilerin mantığını değiştirmez. Güvenliği sağlamakla görevlendirilmiş özel sigorta şirketleri de rakiplerden devletlerin diğer devletlerden gördüğü aynı türden tehditlerle karşılaşır.

Güç dengesi Hayekyen kendiliğinden doğan düzenin bir ifadesi olarak görülmeli midir? Müspet cevap telkin eden ilk önemli göstergeler güç dengesiyle birleşik olan kendi kendini üreten (hâsıl eden) ve niyetlenmemiş sonuçlardır. Meselâ, bir nihaî üçüncü parti yargıcının veya diğer hükmedici (overriding) bir gücün olmadığı, devletin domine ettiği bir global durumda, bireysel devletler daima bekalılarıyla alâkalıdır (concerned) çünkü bazı devletler daima diğerlerine hükmetmek veya onları fethetmek isterler. Prensipite, bu arzunun muhtemel sebepleri sınırsızdır. Diğer devletler egemenliklerine değer verirlerse, tehditlere kendi başlarına veya bir ittifakla karşı koymaktan

başka seçenekleri yoktur. Her lider bu görevi devlet olmanın normal bir parçası olarak görür.

Liderlerin son ve ana derdi (endişesi) yakın tehlikeyle karşılaştıkları zaman, kısa veya uzun vadeli sonuçlardan bağımsız olarak, diğerlerinin durumundan bağımsız olarak, devletlerinin bekası ve güvenliğidir. Yakın bir tehlike veri alındığında, bekayı sağlama ana endişedir. Ancak, eğer karşı karşıya gelen güçler kabaca birbirine eşit güçteyse, onların dengelenmesinin ikincil ve esas olarak niyetlenmemiş sonucu (etkisi) uluslararası düzendir. Söylemeye gerek yok ki, bu düzen genellikle memnuniyetle karşılanır ve kendisi belli devletlerin dış politikasının hedefi olabilir, fakat bu sonuç bekaya ikincildir (subordinate).

Kendiliğinden doğan düzenler gibi, güç dengesi siyaseti doğal harmoni hakkında (ilgili) değildir. O, daha ziyade, diğerlerinin savaş ihtiyaçlarını nötralize etme hakkındadır. Ülkeler, savunma kapasitelerini takviye ederek, bölgeler ele geçirerek, tampon bölgeler kurarak ve duruma göre bölerek veya fethederek ya savunma kapasitelerini güçlendirmeye veya hasımlarının gücünü azaltmaya çalışırlar. Bu yüzden, bir güç dengesi statik olmaz. Bazı devletler belli bir dengeyi sevmeyecektir ve statükoyu bozma yollarını araştıracaktır. Bu araştırma sürekli değişen ittifaklara ve dengelere yol açar. Savaşlar bazen bir dengeyi korumak için verilir, fakat diğer olaylar ve krizler de onları kışkırtabilir (Sheean 1996, 53-75).

Bu yüzden, denge, diğer kendiliğinden doğan düzenler gibi, dinamik bir süreçtir. Denge planlamayla kontrole müsaade etmez. Bir dengenin oluşturulmasının ve muhafaza edilmesinin muayyen yolu zaman içinde değişir. Bu durum Hayek'in kozmosunun tüm özelliklerine sahiptir; çünkü güç dengesi değişen şartlara adaptasyon yoluyla evrilir. Meşhur bir örnek Richard Nixon'un 1970'lerin başlarındaki "pingpong diplomasisi"yle alâkalıdır. Sovyetler Birliği'nden gördüğü kötü (saygısız) muameleden hoşnutsuz olan Çinliler global güç dengesini değiştirdi. Çinlilerin açıkça hür dünyayla birleşmemesine rağmen, Çin dış politikasının değişmesi Komünist Blok'un gücünü azalttı, bu ABD'nin öncülük ettiği kesimin nispeten güçlenmesine yol açtı. Bloklar arasındaki global güç yerinde kaldı fakat farklı bir şekle kavuştu (Kissinger 1994, 703-32).

İlk bakışta, güç dengesi sınırlı sayıda aktörün müdahil olmasından dolayı, kendiliğinden doğan düzenin diğer biçimleri kadar karmaşık görünmeyebilir. Ancak, güç dengesi siyasetinin teorisyenleri bu nispî basitliği şiddetle inkâr eder (reddeder) ve kesinlikle farklı zaman dönemlerinde, müdahil olan aktörlerin şaşırtıcı sayısını vurgular (Nio, Ordeshook ve Rose 1989). Dağınık bil-

ğinin büyük bir miktarı oyuna dâhil olur. Dünyada yalnızca iki yüz devletle uluslararası dengeyi bütünüyle anlamak imkânsızdır. Gücün ana belirleyicileri-ülkenin hacmi, coğrafya, kaynaklara erişim, askerî kapasiteler gibi-devletlerin davranışlarının gerekli fakat yetersiz tahmin ettiricileridir (predictors). Dış-politika oluşturma bir insan davranışı biçimidir, insan tabiatının -hisler, kabahatler/kusurlar (vices) etnik köklere güçlü bağlılık, onurunu koruma endişesi- gibi özellikleri bir rol oynar (Thayer 2004; Rose 2005).

Şimdiki klasik liberaller güç dengesinin Hayekyen kendiliğinden doğan düzenin özelliklerine -dinamikler, niyetlenmemiş sonuçları, dağınık bilgi, adaptasyon ve evrime- sahip olduğunu düşünmemiş (kabul etmemiş) olabilirler, fakat böyle bir görüş Hume, Smith, Mises ve Hayek gibi büyük klasik liberal yazarların yazılarına gayet iyi uyar. Hume “Güç Dengesi Üzerine” adlı makalesinde güç dengesinin uluslararası ilişkilerdeki istikrar sağlayıcı etkisini açık bir tavırla över, dengenin mucizevî olmadığını fakat sağduyuya (common sense) dayandığını ifade eder. Dengenin kırılğan ve gayri mükemmel olabilmesine ve savaşların bazen dengeyi muhafaza etmek için yapılmasına rağmen güç dengesi birçok şiddetli uluslararası çatışmanın patlamasını önler. Bu yüzden güç dengesi “sağduyu ve açık muhakeme (akıl yürütme)” üzerine kurulur (1987, 332-41; keza bkz. Van de Haar 2008). Adam Smith güç dengesinin uluslararası sükûnete ve barışa ulaşmak için önemli bir cihaz olduğunu ekledi. Güç dengesi aynı zamanda iç düzene katkıda bulunur ve bu yüzden o devlet adamları tarafından “ortak olarak ciddî etkiyle kullanılabilir en yaygın (geniş) kamusal iyiliktir” ([1759], 1982b, 230). Ludwig von Mises, ittifak inşa etmeye küçük devletlerin egemenliklerini muhafaza etmesinin yolu olarak değer vermekle birlikte, başlarda güç dengesini eleştirmekteydi (1983, 32, 80-85). Hayatının daha sonraki yıllarında, II. Dünya Savaşı’ndan sonraki Avrupa’nın yeniden yapılanmasına öneriler getirirken, güç dengesinin açık bir destekçisi oldu. Şu görüşü savundu: “Bir milliyetçilik dünyasında savaşı ortadan kaldırmaya çalışmak umutsuz (boşuna)” ve Milletler Ligi’nin ulusların bireysel grupları arasındaki ittifaklara kötü bakmak (disfavour) “korkunç” bir hata oldu. “Bizim bu dünyamızda, böyle ittifaklar savaşı önlemenin yegâne araçlarıdır” (2000,19).

Kaderin gerçekten tuhaf bir cilvesidir ki Hayek hiçbir zaman kendisinin kendiliğinden doğan düzen fikrini uluslararası ilişkilerde uygulamadı çünkü emsallerine kıyasla gayet “şahin” bir klasik liberaldi. Örneğin, savaş zamanlarında bireysel özgürlükte geçici kısıtlamalar çağrısı yaptı ve NATO’yu, Başkan Ronald Reagan’ın savunma harcamalarını, nükleer caydırmayı, Moskova’daki 1980 olimpiyatlarının boykot edilmesini ve Falkland Adaları’na İngiliz yaklaşımını açıkça destekledi. Aynı şekilde Başkan Jimmy Carter’ın

1979-80'de İran'daki rehine krizi boyunca zor kullanmakta tereddüt etmesini şiddetle eleştirdi. (Van de Haar 2009,106). Hayek Hume ve Smith'ten çok etkilenmişti ve İskoçlar gibi bir güç dengesi takipçisiydi. Kendisinin ifade ettiği pişmanlığına, hiçbir zaman uluslararası ilişkiler hakkında yoğun biçimde yazmaya zaman ayırmadı (bu pişmanlık için bkz. Hayek 1992, 239 ve 1998, 3:149), ki bu bazı gözlemcilerin niçin hâlâ hatalı şekilde onu barış, ticaret ve globalleşmeyi bağlantılandıran bir filozof olarak gördüğünü izah eder (Ravier 2009).

Klasik Liberal Bağlam

Kendiliğinden doğan düzenle uluslararası güç dengesi arasındaki benzerliğin sadece tesadüf olduğu iddia edilebilecek olmakla beraber, öyle değil. Gerçekten güç dengesi uluslararası ilişkiler hakkında tüm klasik-liberal düşüncenin temel yapı taşıdır. Bu yüzden, bu kısımda, güç dengesini, sadece özetle bile olsa, Hayekyen kendiliğinden doğan düzenin bir biçimi olarak daha geniş bir klasik liberal perspektife yerleştirmektedirim (daha fazla ayrıntı için bkz. Van de Haar 2009).

Başlangıç için uluslararası ilişkilerdeki görüşlerde sosyal liberaller ile klasik liberaller arasındaki farkların başka bir teyidini bulduğumuzu not edin. Akademik uluslararası ilişkiler teorisine, Avrupa sosyal demokrasisiyle birçok ortak yanı olan Amerikan-tipi sosyal liberalizm tarafından hükmedilmektedir. Bu yüzden, uluslararası ilişkilerde liberalizm genellikle Immanuel Kant ve Woodrow Wilson'un fikirlerinin daha ileri taşınması olarak görülür ve insanlığın kardeşliğini, kozmopolitanizmi, bütün insanların özünde iyiliğine ve savaşı ortadan kaldırmanın mümkün olduğuna inancı, artan devletlerarası organizasyonların ve serbest ticaretin barışı güçlendiriciliği hakkında iyimserliği vb. ifade eden bir dünya federasyonu çağruları tarafından karakterize edilir (Literatür çok geniştir, bkz. meselâ Zacher ve Matthew 1995; Doyle 1997; ve Dunne 2005). Klasik liberalizmin bu konuda kendi görüşleri vardır. Klasik liberalizmin politik teorisi bireyciliğe, negatif özgürlüğe, gayri dinî doğal hukuka, kendiliğinden doğan düzene, sınırlı devlete ve hukukun hâkimiyetine sıkı bir inancı kapsar. (Barry 1987, 1- 43; Gissurarson 1987, 10-41; Conway 1995, 1-24; Gray 1995, 45-77; Higgs ve Close 2006, XI-XXII). Bu temel fikirler yalnız iç politik durumlarda değil fakat aynı zamanda uluslararası ilişkilerde de geçerlidir. Bu tür görüşlerin en büyük klasik liberal düşünürlerin dördünün yazılarında açıkça geliştirildiğini görürüz: Hume, Smith, Mises ve Hayek.

Klasik liberallere göre, birey nihaî değere sahiptir, dolayısıyla siyaset tekil halkın (individual people) en büyük yararına hizmet etmelidir. Bu siyasal tercih, klasik liberallerin insan tabiatı görüşünden kaynaklanır (türer): İnsanlar fiziksel ve rasyonel olarak nelere muktedirdir? İnsanların temel dürtüleri ve içgüdüleri nelerdir? Bu sorulara cevap bulmada klasik liberaller insanı olması gerektiği gibi değil olduğu gibi alırlar. Teori geliştirmeye insanın kabiliyetlerinin realist biçimde değerlendirilmesinden başlarlar. İnsanı ihtirasın ve aklın karşılıklı etkileşimi tarafından idare edilir görürler. Beşerî entelektüel yetenekler etkileyici olabilir, fakat bu yetenekler daima sınırlıdır. Akıl her şeyi bilen değildir, özellikle enformasyonu işlemek ve karmaşık sosyal fenomenleri öngörmek veya planlamak söz konusu olduğu zaman. İnsan akıllı bireyler için değişime adapte olmak için kullanılacak önemli bir alettir, fakat akıl belli doğuştan gelen tabî özelliklerin daimî olarak üstesinden gelemez (Hayek 1948, 1-32; A.Smith [1759] 1982b, 41 ; Mises 1996, 186). İnsan tabiatı zayıftır ve, nihaî olarak, Hume'un *A Treatise of Human Nature*'da meşhur biçimde tartıştığı üzere, "insan ihtiraslarının kölesidir ve kölesi olmalıdır." İnsanlar ahlâkî bir anlamda yanlış yapmaya mahkûm değildirler, fakat yanlış yapmaya meylederler. Yalnızca az sayıda insan daima kanunsuz davranışa eğilimlidir, fakat geniş bir grup "daha önemli fakat uzak menfaatten mevcut fakat çok önemsiz günaha teşviklerin (temptations) cezbetmesi tarafından caydırılır (ayartılır). Bu büyük zayıflık insanda tedavi edilemezdir" ([1739] 2000, 38). Klasik liberal insan tabiatı görüşü bir temeli olmayan normatif bir tercih değildir, kolayca başka bir görüş tarafından yeri alınır. Bu eski fakat hayatî ferasetler (öngörüler) evrimci biyoloji ve beyin bilimi alanlarında yapılan araştırmalar tarafından gittikçe daha fazla desteklenmektedir, ki bu araştırmalar mücadele, rekabet, onurun korunması ve kabilevî ve etnik çatışmanın hem bireysel davranışı hem grup davranışını açıklamada hayatî unsurlar olmayı sürdürdüğüne işaret etmektedir (Pinker 2002; Thayer 2004; Rosen 2005).

James Madison *Federalist Papers*'da insanların melek olmadığını meşhur şekilde ileri sürdü. Bir önemli sonuç insanlar arasında ihtilâf ve çatışmanın sebeplerinin ortadan kaldırılmasının imkânsızlığıdır. Bütün devlet eylemleri (faaliyetleri) insan davranışı olduğundan, çatışma ve savaşı ortadan kaldırmak da imkânsızdır. Şartlara bağlı olarak, askerî çatışma bazen önlenbilir veya minimize edilebilir, fakat savaşın vuku bulması uluslararası ilişkilerden asla tamamen kaldırılamaz. Bunu bir iç politik ortamda suçu ortadan kaldıramayacak olan (nasıl tanımlanırsa tanımlansın) mümkün en iyi sistemle kıyaslayın. Güvenlik dilemması bu durumu iyice karmaşıklaştırır. Klasik liberaller ebedî barışı elde etme (kazanma) çabalarının başarısızlıkla sonuçlan-

maya mahkûm olduğunu ileri sürerler ve kendileriyle düşünce tarihinde ortaya konmuş sonsuz ütopyalar zinciri (akımı) arasına mesafe koyarlar (A. Smith [1776] 1981, 4636; Mises 1983, 85-90; Hume 1987, 119; Hayek 1997a, 166, 172-73). Burada ismi zikredilen dört klasik liberalden hiçbiri savaşı kolayca onaylamadı veya savaşa girme hakkında ciddî şekilde düşünmezlik etmedi. Savaşın maliyetleri hem maddî hem manevî anlamda çok yüksek. Savaşlar aynı zamanda insan hürriyeti üzerinde Robert Higgs'in (1997, 2006) açıkça ortaya serdiği üzere, birkaç bakımdan menfî tesire sahiptir. Ancak, savaşlar aynı zamanda insan tabiatının kaçınılmaz neticesidir. Bu yüzden, klasik liberalleri ilgilendiren savaşın nasıl ortadan kaldırılabileceği değil fakat savaşla nasıl uğraşılabilir (savaşın nasıl önlenebileceğidir). Güç dengesi klasik liberal cevabın önemli bir parçasıdır.

Klasik liberalizmin uluslararası ilişkilerdeki nihaî hedefi iç siyasetteki hedefinin aynısıdır: Tüm insanlar için bireysel özgürlüğü maksimize etmek. Bireyler en iyi hayatın zorlukları ve imkânlarıyla özgürce haşır neşir oldukları zaman (deal with) geçinirler. Klasik liberaller özgürlüğü diğer bireyler ve devlet tarafından müdahale edilmemek olarak tanımlar. Klasik liberallere göre, negatif özgürlüğü geri kazanmak ve genişletmek özellikle modern Batı dünyasında en önemli görevlerden biridir. Tarihsel ve uluslararası bağlamda, bu özgürlük çağrısı emperyalizmin ve kolonyalizmin reddinde bir ifade buldu. Hume ve Smith Amerikan bağımsızlığını kuvvetle destekledi; Hayek ve Mises Yirminci Yüzyıl'da Avrupa'daki imparatorlukların dağılmasına destek verdi (Hume 1932, sayı 510; Hayek 1948, 269; A. Smith [1776] 1981, 616-25, 1987, 380-85; Mises 1983, 77-78).

Bu görüşler en azından kısmen klasik liberalizmin doğal-hukuk temellerinden ve onunla bağlantılı doğal haklar kavramından kaynaklanır. Her birey hayat, hürriyet ve mülkiyet haklarına sahiptir ve bu haklara saygı tabiat itibarıyla sosyal olan insanların barış içinde birlikte yaşayabileceği ve işbirliği yapabileceği âdil bir düzenin muhafazası için hayatî önemi haizdir. Tabiat kanunları doğal hakları koruyan ve muhafaza eden kurallardır ve bu kurallara uyulması insanların sosyal adâleti kazanmasına müsaade eder (Rasmussen ve Den Uyl 1997; van Dunn 2003). Doğal hukuka ilişkin geniş bir literatür olmasına rağmen, uluslararası ilişkiler literatürü bu tartışmanın çoğunu kapsamamıştır. Bu alanda, doğal hukuk ile klasik liberalizm arasındaki en aşikâr bağ, klasik liberalizmin, Hollandalı bilgin Hugo Grotius gibi doğal hukuk düşünürleriyle ilişkilendirilen "âdil savaş geleneği"ne desteğidir. Özetle söylenirse, âdil savaş teorisi âdil savaş için zemini bir dizi (belli sayıda) haklı sebeple sınırlar ve savaşta nasıl dövüşüleceğine dair kurallar kor. Hedef uluslararası çatışmaları ve onların dehşetini minimize etmektir. Hume'un yazıla-

rı onun âdil savaş geleneğini benimseyişinin birçok örneğini kapsar; Smith *Theory of Moral Sentiments* adlı kitabını Grotius'u açıkca överek bitirdi. Mises savaşın âdil sebeplerinin uluslararası siyasette yaygın biçimde münasip davranışın işareti olarak görülmesinden memnundu ve Hayek âdil savaş ilkelelerini dünya olayları hakkındaki çok sayıdaki yorumuna uyguladı (Bkz. Hume 1932, sayı 453 ve 1954, sayı 127; Mises 1981, 58-59; A. Smith 1982a, 545-47 ve [1759] 1982b, 341-42; Hayek 1997a, 176; Hennecke 2000, 347).

Millet, toplumda hem millî gurur anlamında pozitif hem de utanç ve aşağılanma anlamında negatif, insan ihtirasının anlamlı bir nesnesi (hedefi-object) olabilecek en büyük gruptur. Hume çok az insanın ülkelerine karşı tamamen kayıtsız olduğuna işaret etti. Hem Hume hem de Smith insanların yakın oldukları insanlara yabancılara veya başka ülkeden olanlara duyduklarından daha fazla sempati duyduğunun altını çizdi. Millete duyulan hisler bireyler için güçlü, tabîî güdüsel güçlerdir (A. Smith [1759] 1982b, 229; Hume [1739-40] 2000, 79, 317). Bu gözlem (tespit) modern devletler ve milliyetçilik çağında da geçerlidir. 20. Yüzyıl boyunca millî gurur adına işlenen canavarlıklara rağmen Mises ve Hayek asla ulus-devletin sonu kehanetinde bulunmadı, ulus-devletin sonu için çağrı yapmadı. Mises, lisanın milletin esası olduğunu düşündü. Çok dilli Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşünü akılda tutarak, çok lisanlı ülkelerin çöküşüne mahkûm olduğunu ileri sürdü. Mises'in çözümü bireysel self-determinasyon ve grup ayrılması imkânlarında bir artışı, fakat tekliflerini (önerilerini) onların egemen devletlerin bulunmadığı bir dünyaya yol açacağı beklentisi içinde yapmadı (1983, 39-40, 82). Hayek ulusu insanî bağın ve bireysel sadakatin ana kaynağı olarak gördü fakat o da, Mises gibi, milliyetçiliğin negatif veçhelerini kavradı. Ulusa değer verdi fakat milliyetçiliği bir zehir olarak gördü (1967, 143), sadece milliyetçilik ve emperyalizm arasındaki güçlü ilişki (bağ) yüzünden olmayacak şekilde. Milliyetçilik insanın kendi ülkesini güya daha aşağı ülkeleri yönetmeye ve uygarlaştırmaya çalışmasının iyi olduğunu düşünmenin yalnızca bir adım öncesiydi.

Millet genellikle politik bakımdan bir egemen devlet olarak organize olur. Burada bahsedilen dört filozofa göre, bu devletler uluslararası ilişkilerdeki en önemli aktörlerdir. Devlet doğal hakların önemli bir koruyucusudur, fakat tarihin gösterdiği gibi devlet aynı zamanda bu hakların en büyük ihlâlcisidir. Hukukun hâkimiyeti ilkesi bireylerin negatif özgürlüğünü korumaya niyetlidir. Uluslararası ilişkilerde klasik liberal sınırlı devlet ilkesi şunu ima eder: Devlet değiştirilmesi veya kaçınılması çok zor olan, bireysel özgürlük üzerinde büyük muhtemel etkileri bulunan, genellikle bağlayıcı taahhütler getiren anlaşmaları ve pozitif hukukun diğer parçalarını yapmada ve onaylamada ihtiyatlı olmalıdır. Bazı uluslararası anlaşmalar uluslararası devletler

toplumunun çalışmasını veya pratik meselelerin çözülmesini kolaylaştırabilir, fakat aşırı regülasyonun tehlikeleri dünya siyasetinde iç siyasette olduğu kadar reeldir. Bazı özgül sınır-aşan meseleler bir tarafa temel klasik liberal kural şudur: Eğer iç meselelerde münasip bir devlet görevi yoksa uluslararası devlet eylemi gereksizdir.

Bunun ışığında şaşırtıcı olmayan şey klasik liberal düşünürlerin aynı zamanda uluslararası organizasyonlar ve rejimler kurarak daha iyi bir dünya inşa etme teşebbüslerini reddetmesidir. Mises ve Hayek Milletler Ligi'nin ve onun halefi Birleşmiş Milletler'in güçlü eleştirmenleriydiler. Hayek Uluslararası Çalışma Örgütü hakkında da negatif görüşlere sahipti. Bu filozofların temel endişesi, bunların ve diğer organizasyonların, aynen ulusal durumlardaki aşırı aktif devletler gibi, ifa etmemeleri gereken görevler üstlenmesiydi. Sosyal kuruculuk, ifa edildiği düzlemden (düzeyden) bağımsız olarak, kötüdür (Mises 1983, 90 -91, 1985, 292-94; Hayek 1997a, 176). Ancak, Mises ve Hayek ulus-devleti uluslararası arenada politik organizasyonun tek mümkün formu olarak görmedi. Bazı durumlarda, birlikte var olan bir devletler toplumu ortaya çıkmayacaktır. Mises ve Hayek savaş arası Avrupa'daki tecrübelerin istisnaî tedbirlerin gerekli olduğunu gösterdiğini düşündüler. Gayet sınırlı bir devlet olarak kaldığı sürece, bir Avrupa federasyonunun yaratılmasını desteklediler. Merkezî seviyede ifa edilecek birçok görevi olan bir Avrupa Birliği'ni onaylamazlardı. Mises bir süre Pan-Avrupa hareketinin aktif bir üyesiydi ve Hayek bütün hayatı boyunca özgül durumlarda nihâî çare olarak federalleşmeyi destekledi. Hayek, 1970'lerde, Kudüs'ü federalize etmek için Moshe Dayan ve Teddy Kolek dâhil öncü İsraili politikacılardan destek bulmaya çalıştı (Bkz. Hayek 1985 ve 1997b, 161-64; Mises 1995, 43-49).

Hayek ve Mises'e göre, kendiliğinden doğan düzen, uluslararası ilişkilerde, güç dengesinin ötesinde, özellikle serbest piyasa sisteminin benimsenmesi ve yayılması (genişlemesi) bakımından başka ve daha geleneksel roller de oynar. Klasik liberaller geleneksel olarak uluslararası ekonomide serbest ticareti güçlü biçimde destekledi. Onların ideali herhangi bir devlet müdahalesi olmaksızın tamamıyla özgür ticaretti. Ancak, klasik liberaller, ortak görüşün tersine, ticaretin barışı teşvik etmesini beklemezler. Gerçekte Hume ve Smith ticaret ile savaş arasında güçlü bir ilişki olduğunu kabul etti. Ticaret ilişkileri genellikle sıkıntılıdır ve zengin ülkeler savunma ve saldırı faaliyetlerine daha fazla para harcayabilir (Manzer 1996). Ticaret savaşın, din ve coğrafya ihtilâfları gibi, diğer birçok sebebini engelleyemez. Rusya ve Gürcistan arasında 2008'deki savaş bunun bir örneğidir. Ticaret, daha önce tartışıldığı üzere, insan tabiatının temel özelliklerinin üstesinden de gelemez. Fikirler tarihi boyunca liberaller bu konuda bölündü, sosyal liberaller ve belli sayıda

liberteryenler, Kant, Montesquieu, J. S. Mill, Bastiat ve Cobden gibi düşünürlerden etkilenecek, serbest ticaret ile barış arasında pozitif bir ilişki olduğuna kuvvetle inandı (Van de Haar 2010).

Uluslararası ilişkilerde kendiliğinden doğan düzen için bir diğer rol tüm biçimleriyle kalkınma yardımlarını durdurmadır. Kalkınma iktisadı iktisatçısı Peter Bauer'ın çığır açıcı çalışmalarının etkisi altında, Mises ve Hayek, yabancı bağışlara bağımlılığın geliştirmekte olan ülkelere bir yararı olmayacağını ileri sürerek kalkınma yardımlarını başından reddetti. Batılı ülkeler birçok eski kolonideki üzücü durum için, onların liderlerinin çoğunun kolektivist siyasalar izlediği veri aldığı anda, herhangi bir sorumluluk hissetmemelidir. Yalnızca kapitalizme ve liberalizme doğru gerçek bir politika değişikliği gelişme getirebilir (Mises 1985, 290-92; Hayek 1993, 322, 366-67). Birçok Asya ülkesinin tecrübeleri bu görüşlerin doğruluğunu teyit ediyor.

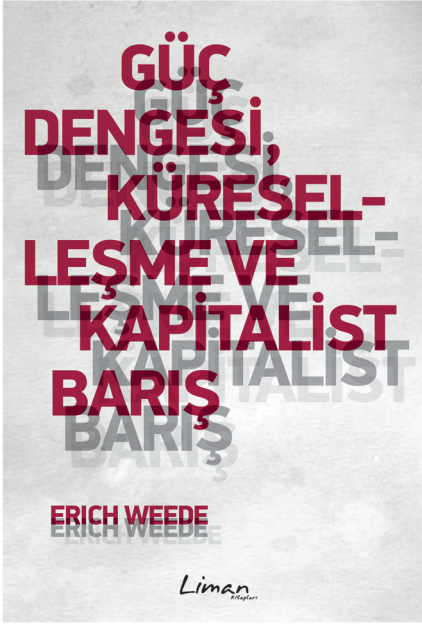
Özetlemek için, ana çizgi uluslararası ilişkiler teorisinde egemen Amerikan tipi liberalizmin tersine, klasik liberal pozisyon uluslararası çatışmayı güç siyasetinin, âdil savaşın ve güç dengesi dâhil kendiliğinden doğan düzenin bir bileşimi yoluyla minimize etme peşinde koşar. Klasik liberal pozisyonda devletler hükümetlerarası organizasyonların veya uluslararası hukukun yapabileceğinden çok daha büyük bir rol oynamaya devam eder. Sonraki kurumlar (uluslararası organizasyonlar ve uluslararası hukuk) genellikle, devlet eyleminin iç politika seviyesinde yaptığı gibi, bireysel özgürlüğü tehlikeye düşürecek ütopyacı planlamanın ve kolektivizmin ifadeleridir.

Sonuç

Klasik liberalizm farklı bir uluslararası ilişkiler görüşünü benimser çünkü kendisinin ana fikirlerini ulusal sınırların hem içinde hem ötesinde uygular. Klasik liberalizmin insan tabiatıyla ilgili gerçekçi değerlendirmesi, çatışmanın dünya siyasetinin zatî bir vechesi olduğunu fakat bu çatışmanın bir dizi uluslararası kurumun çalışması yoluyla sınırlanabileceği olduğu inancına yol verir. Güç dengesi bu süreçte önemlidir. Güç dengesi, bazen şiddetli çatışmaya müsaade etmesine, hatta onu teşvik etmesine rağmen savaşı önleyerek ve uluslararası düzeni temin ederek bireysel özgürlüğe çok hizmet eder. Bunu, temel yapısında değişikliklere müsaade ederek ve bireysel dış-politika yapıcılarının kaçınılmaz olarak dağınık ve sınırlı bilgisini kolayca kanalize ederek dinamik bir şekilde yapar. Güç dengesi uluslararası ilişkiler hakkındaki diğer klasik liberal görüşleri kusursuz biçimde birleştirerek uluslararası seviyede Hayekyen kendiliğinden doğan düzeni örneklendirir.

Kendiliğinden doğan düzen terimleriyle düşünmenin değerli veçhelerinden biri onun siyasette ve kamu siyasasında doğru şeyler üzerinde odaklanmamıza yardımcı olmasıdır. Güç dengesini bir kendiliğinden doğan düzen biçimi olarak kabul etmek şimdiki klasik liberallere uluslararası ilişkiler hakkında daha kapsamlı düşünmek için yardımcı olabilir. Belli dış siyasaları ve uluslararası ilişkilerde güvenlik üretimi gibi izole edilmiş fenomenleri analiz etmede ve eleştirmede bir yanlışlık yok. Ancak, bu unsurların yalnızca uluslararası düzeni yaratmak ve muhafaza etmek için daha karmaşık bir kurumsal yapının parçaları olduğu kabul edilmelidir. Klasik liberaller, eğer kendilerinin dünya çapında çekici olmasını istiyorlarsa, bu daha büyük resme dikkat etmelidir.

Bu perspektif kapsamlı bir araştırma gündemi, mevcut fikirlerde ve pozisyonlarda zayıflığı kabul etme istekliliği ve hepsinden önce ortodoksi dışında düşünme kararlılığı çağrısı yapar. Entelektüel atalarımız uluslararası ilişkilere böyle bir yaklaşımı benimsedi. Biz de bu bakımdan onları takip edelim.

Güç Dengesi, Küreselleşme ve Kapitalist Barış

Erich Weede

Çeviren: Murat Saraçlı

Erich Weede, *Güç Dengesi, Küreselleşme ve Kapitalist Barış*'ta Doğu'nun artan gücüne vurgu yaparak, küreselleşme ve Amerikan hegemonyası ile sağlanan kapitalist barışın geleceğini sorgulamaktadır. Kitapta ayrıca ekonomik zenginlik, demokrasi ve savaşların önlenmesi konularındaki yakın ilişkiler ile küreselleşmenin bu olgular üzerine olan etkileri de derinlemesine incelenmekte, kapitalist barışın sağladığı küresel ekonomik refahın demokrasileri güçlendirmede ve savaşları önlemedeki rolü detaylı bir biçimde değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- BARRY, N. P. 1987. *On Classical Liberalism and Libertarianism*. New York: St. Martin's Press.
- BIANCHI, M. 1994. Hayek's Spontaneous Order: The "Correct" versus the "Corrigible" Society. In *Hayek, Co-ordination, and Evolution: His Legacy in Philosophy, Politics, Economics, and the History of Ideas*, edited by J. Birner and R. Van Zijp, 232–51. London: Routledge.
- BOETTKE, P. J. 1990. The Theory of Spontaneous Order and Cultural Evolution in the Social Theory of F. A. Hayek. *Cultural Dynamics* 3, no. 1: 61–83.
- BOOTH, K., and N. J. Wheeler. 2008. *The Security Dilemma: Fear, Cooperation, and Trust in World Politics*. Basingstoke, U.K.: Palgrave Macmillan.
- BOYKIN, S. A. 2010. Hayek on Spontaneous Order and Constitutional Design. *Independent Review* 15, no. 1 (Summer): 19–34.
- BULL, H. 1995. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. Basingstoke, U.K.: Macmillan.
- BUTTERFIELD, H. 1966. The Balance of Power. In *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics*, edited by H. Butterfield and M. Wight, 132–48. London: Allen & Unwin.
- CALDWELL, B. 2004. *Hayek's Challenge: An Intellectual Biography of F. A. Hayek*. Chicago: University of Chicago Press.
- CARPENTER, T. G. 2002. From Republic to Empire: The Constitution and the Evolution of U.S. Foreign Policy. In *Toward Liberty: The Idea That Is Changing the World*, edited by D. Boaz, 245–53. Washington, D.C.: Cato Institute.
- COBDEN, R. 1878. *The Political Writings of Richard Cobden*. London: William Ridgway.
- CONWAY, D. 1995. *Classical Liberalism: The Unvanquished Ideal*. Basingstoke, U.K.: Macmillan Press.
- DENSON, J. V. 2003a. Preface to the Second Edition. In *The Costs of War: America's Pyrrhic Victories*, edited by J. V. Denson, xi–xxi. New Brunswick, N.J.: Transaction.
- . 2003b. War and American Freedom. In *The Costs of War: America's Pyrrhic Victories*, edited by J. V. Denson, 1–51. New Brunswick, N.J.: Transaction.
- DOYLE, M. W. 1997. *Ways of War and Peace: Realism, Liberalism, and Socialism*. New York: W. W. Norton.
- DUNNE, T. 2005. Liberalism. In *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, edited by J. Baylis and S. Smith, 185–201. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
- EBELING, R. M., and J. G. Hornberger, eds. 2003. *Liberty, Security, and the War on Terrorism*. Fairfax, Va.: Future of Freedom Foundation.
- ELAND, I. 2002. Does U.S. Interventionism Overseas Breed Terrorism? In *Toward Liberty: The Idea That Is Changing the World*, edited by D. Boaz, 264–73. Washington, D.C.: Cato Institute.
- FERGUSON, A. [1767] 1995. *An Essay on the History of Civil Society*. Edited by F. Oz-Salzberger. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- GISSURARSON, H. H. 1987. *Hayek's Conservative Liberalism*. New York: Garland.
- GRAY, J. 1995. *Liberalism*. Buckingham, U.K.: Open University Press.

- HAAS, E. B. 1953. *The Balance of Power: Prescription, Concept, or Propaganda*. *World Politics* 5, no. 4: 442–77.
- HAMOWY, R. 1987. *The Scottish Enlightenment and the Theory of Spontaneous Order*. Carbondale: Southern Illinois University Press for the *Journal of the History of Philosophy*.
- HASLAM, J. 2002. *No Virtue Like Necessity: Realist Thought in International Relations since Machiavelli*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- HAYEK, F. A. 1948. *Individualism and Economic Order*. Chicago: University of Chicago Press.
- . 1967. *Studies in Philosophy, Politics, and Economics*. New York: Simon and Schuster.
- . 1985. Letter to the editor. *The Times*, April 21. F. A. Hayek Papers, Box 111, Folder 13, Hoover Institution Archives, Stanford, Calif.
- . 1992. *The Fortunes of Liberalism: Essays on Austrian Economics and the Ideal of Freedom*. Edited by P. G. Klein. Vol. 4 of *The Collected Work of F. A. Hayek*. Chicago: University of Chicago Press.
- . 1993. *The Constitution of Liberty*. London: Routledge.
- . 1997a. *The Road to Serfdom*. London: Routledge.
- . 1997b. *Socialism and War: Essays, Documents, Reviews*. Edited by B. Caldwell. Vol. 10 of *The Collected Works of F. A. Hayek*. Chicago: University of Chicago Press.
- . 1998. *Law, Legislation, and Liberty: A New Statement of the Liberal Principles of Justice and Political Economy*. 3 vols. London: Routledge.
- HENNECKE, H. J. 2000. *Friedrich August von Hayek: Die Tradition der Freiheit*. Düsseldorf: Wirtschaft und Finanzen.
- HIGGS, R. 1987. *Crisis and Leviathan: Critical Episodes in the Growth of American Government*. New York: Oxford University Press.
- . 2004. *Against Leviathan: Government Power and a Free Society*. Oakland, Calif.: Independent Institute.
- . 2006. *Depression, War, and Cold War: Studies in Political Economy*. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
- HIGGS, R., and C. P. Close. 2006. *The Challenge of Liberty: Classical Liberalism Today*. Oakland, Calif.: Independent Institute.
- HOPPE, H.-H. 2003. Government and the Private Production of Defense. In *The Myth of National Defense: Essays in the Theory and History of Security Production*, edited by H.-H. Hoppe, 335–68. Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute.
- HUME, D. 1932. *The Letters of David Hume*, in Two Volumes. Edited by J. Y. T. Greig. Oxford, U.K.: Clarendon Press.
- . 1954. *New Letters of David Hume*. Edited by R. Klibansky and E. C. Mossner. Oxford, U.K.: Clarendon Press.
- . 1987. *Essays: Moral, Political, and Literary*. Edited by E. F. Miller. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- . [1739–40] 2000. *A Treatise of Human Nature*. Edited by D. F. Norton and M. J. Norton. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
- JERVIS, R. 1992. A Political Science Perspective on the Balance of Power and the Concert. *American Historical Review* 97, no. 3: 716–24.

- KAUFMAN, S. J., R. Little, and W. C. Wohlforth. 2007. *The Balance of Power in World History*. Basingstoke, U.K.: Palgrave Macmillan.
- KISSINGER, H. 1994. *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.
- KUKATHAS, C. 2006. Hayek and Liberalism. In *The Cambridge Companion to Hayek*, edited by E. Feser, 182–207. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- LITTLE, R. 2007. *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths, and Models*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- MANDEVILLE, B. [1714] 1988. *The Fable of the Bees, or Private Vices, Public Benefits*. 2 vols. Edited by F. B. Kaye. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- MANZER, R. A. 1996. The Promise of Peace? Hume and Smith on the Effects of Commerce on War and Peace. *Hume Studies* 22, no. 2: 369–82.
- MAYALL, J. 2000. *World Politics: Progress and Its Limits*. Cambridge, U.K.: Polity.
- MISES, L. von. 1981. *Socialism: An Economic and Sociological Analysis*. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- . 1983. *Nation, State, and Economy: Contributions to the Politics and History of Our Time*. New York: Institute for Humane Studies and New York University Press.
- . 1985. *Omnipotent Government: The Rise of the Total State and Total War*. Grove City, Pa.: Libertarian Press.
- . 1996. *Human Action: A Treatise on Economics*. San Francisco: Fox & Wilkes.
- . 2000. *The Political Economy of International Reform and Reconstruction*. Edited by R. M. Ebeling. Vol. 3 of *Selected Writings of Ludwig von Mises*. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- MORGENTHAU, H. J. 1960. *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. 3rd ed. New York: Knopf.
- NIOU, E. M. S., P. C. Ordeshook, and G. F. Rose. 1989. *The Balance of Power: Stability in International Systems*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- NOZICK, R. 1974. *Anarchy, State, and Utopia*. Oxford, U.K.: Blackwell.
- OSIANDER, A. 2001. Before Sovereignty: Society and Politics in Ancien Regime Europe. *Review of International Studies* 27, no. 1: 119–45.
- PAUL, R. 2007. *A Foreign Policy of Freedom: "Peace, Commerce, and Honest Friendship."* Clute, Tex.: Foundation for Rational Economics and Education.
- PETSOUKAS, C. 2001. *Hayek's Liberalism and Its Origins: His Idea of Spontaneous Order and the Scottish Enlightenment*. London: Routledge.
- PINKER, S. 2002. *The Blank Slate: The Modern Denial of Human Nature*. New York: Penguin.
- POLANYI, M. 1998. *The Logic of Liberty: Reflections and Rejoinders*. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- RASMUSSEN, D. B., and D. J. Den Uyl. 1997. *Liberalism Defended: The Challenge of PostModernity*. Cheltenham, U.K.: Edward Elgar.
- RAVIER, A. O. 2009. Globalization and Peace: A Hayekian Perspective. *Libertarian Papers* 1, no. 10. Available at: <http://libertarianpapers.org/articles/2009/lp-1-10.pdf>.
- ROCKWELL, L. H. 2003. *Speaking of Liberty*. Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute.
- ROSEN, S. P. 2005. *War and Human Nature*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

- ROTHBARD, M. N. 1996. *For a New Liberty: The Libertarian Manifesto*. San Francisco: Fox & Wilkes.
- . 2000. *Egalitarianism as a Revolt Against Nature and Other Essays*. 2d ed. Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute.
- . 2002. *The Ethics of Liberty*. New York: New York University Press.
- SHEEHAN, M. 1996. *The Balance of Power: History and Theory*. London: Routledge.
- SKOBLE, A. J. 2006. Hayek the Philosopher of Law. In *The Cambridge Companion to Hayek*, edited by E. Feser, 171–81. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- SMITH, A. [1776] 1981. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. 2 vols. Edited by R. H. Campbell and A. S. Skinner. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- . 1982a. *Lectures on Jurisprudence*. Edited by R. L. Meek, D. D. Raphael, and P. G. Stein. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- . [1759] 1982b. *The Theory of Moral Sentiments*. Edited by D. D. Raphael and A. L. Macfie. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- . 1987. *Correspondence of Adam Smith*. Edited by E. C. Mossner and I. S. Ross. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund.
- SMITH, C. 2006. *Adam Smith's Political Philosophy: The Invisible Hand and Spontaneous Order*. London: Routledge.
- SOFKA, J. R. 2001. The Eighteenth Century International System: Parity or Primacy? *Review of International Studies* 27, no. 2: 147–63.
- THAYER, B. A. 2004. *Darwin and International Relations: On the Evolutionary Origins of War and Ethnic Conflict*. Lexington: University Press of Kentucky.
- VAN DE HAAR, E. 2008. David Hume and International Political Theory: A Reappraisal. *Review of International Studies* 34, no. 2: 225–42.
- . 2009. *Classical Liberalism and International Relations Theory: Hume, Smith, Mises, and Hayek*. New York: Palgrave Macmillan.
- . 2010. *The Liberal Divide over Trade, War, and Peace*. *International Relations* 24, no. 2: 132–54.
- VAN DUN, F. 2003. Natural Law: A Logical Analysis. *Etica @ Politica* 5, no. 2. Available at: http://www2.units.it/etica/2003_2/vandun.htm
- WIGHT, M. 1991. *International Theory: The Three Traditions*. Edited by G. Wight and B. Porter. London: Leicester University Press for the Royal Institute of International Affairs.
- . 1995. *Power Politics*. Edited by H. Bull and C. Holbraad. London: Leicester University Press for the Royal Institute of International Affairs.
- ZACHER, M. W., and R. A. Matthew. 1995. Liberal International Theory: Common Threads, Divergent Strands. In *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge*, edited by C. W. Kegley Jr., 107–50. New York: St. Martin's Press.

Teşekkür

Bu makale Sydney'deki Mont Pelerin Society genel toplantısı için düzenlenen Cutting Edge Ideas yarışmasına sunulan bir çalışmadır. Bu yazıya ödül veren seçme komitesi üyelerine ve organizatörlere teşekkür ediyorum.